

Előszó

sebb, egy kissé könnyebb lesz az élet s megint távolodunk az állattól, egy magasabb, nemesebb lét felé, amelyre törekedni mindnyájunkba beoltott emberi ösztön.

Azt mondják, hogy a régibb időkben boldogabbak voltak az emberek mint ma, amikor annyi nevezetes találmány teszi kényelmesebbé, szebbé az életet. Azt mondják, sokkal több ma a szenvedő, boldogtalan ember, mint például a középkorban volt.

Ez először is nem igaz. Másodszer pedig nem is hasonlítható össze a régibb kor a maival. Ma Európa akármelyik művelt, nagyobb országában több ember lakik, mint a középkorban egész Európában. Megközelítőleg sem volt olyan nehéz a megélhetés, mint ma. És mégis! Ha most elétek varázsolhatnék egy középkori várost, szennyes, büzhödt, sötét utcáival, emberhez nem méltó, odvas lakásaival, rettenetesen kezdetleges táplálkozásával, azzal a zsarnoki rémuralommal, amely mindenféle hatóság részéről nyomta és zsarolta a népet, s látnátok azt az örökös rettegést, amivel elzárkózott minden család a folytonosan háborúskodó felek mindegyikétől, akár a „jó baráttól“, amely elvitte minden készletét a nyomorgó zsellérnek, akár az ellenségtől, amely még ráadásul büntetlenül koncolta föl a fegyverfoghatókat, hántalmazta a védtelen nőket és gyújtotta föl a már tízszer leégett falut: ha elétek tudnám varázsolni azt a durvaságot, amivel az erőszakoskodó apa verte a gyermekeit, a háborúskodáshoz szokott férfi sanyargatta a feleségét; ha bepillanthatnátok a városháza udvarára, ahol temérdek ártatlant húztak deresre, vagy a kínzókamrákban, avagy a hóhér udvarára, ha végig lefolyni látnátok egy boszorkánypört, ha bepillanthatnátok a középkori orvos gyilkos laboratóriumába, látnátok a korbáccsal vert munkások seregét, amint a középkor remek építményeit körül-köre összehordják: úgy ébrednétek föl, mint valami iszonyú, nyomasztó álomból, amely alatt talán a hajatok is megszült.